

PEDROLO POETA VISUAL
Isidor Cònsul

Manuel de Pedrolo, Sobres. Edició a cura de Xavier Garcia. Diputació de Lleida. 1993

El desembre de 1990, Xavier Garcia presentà, a la revista "Cultura", un carés poc conegut en l'ofici de Manuel de Pedrolo: el de constructor de poesia visual. En un article adjunt donava notícia d'una trentena de poemes inèdits i ho mostrava, tot plegat, com un exemple de realitzacions més aviat insòlites i desconegudes de l'escriptor segarrenc. Tot i això, de fet ja s'advertia que no eren cap brossa a l'ull al corpus pedrolià ni una tendència aliena a l'esforç de globalitat o a l'esperit d'escriptor total que el distingien. Una prova tangible de pràctiques similars anteriors es troba en els jocs de recursos tipogràfics de les novel·les Espais de fecunditats irregular/s (1973) i Text/càncer (1974), i també en els malabarismes plàstics de Reserva d'inquisidors (1979) i Caus a cada cantonada (1985). I encara cal afegir un darrer detall: Manuel de Pedrolo no només s'exercità en l'esport de beneficis terapèutics que és la poesia visual. També sabia per quins corriols trescava la teoria del gènere, hi havia reflexionat poc o molt i fins redactà un assaig prou coherent, Principi de les cruïlles del món, que féu de pòrtic a l'antologia de Guillem Viladot, Poesia T/47 (1971).

Polisèmia i transgressió d'un títol

Els tres anys que han passat des de la mostra i l'article de Xavier Garcia han servit perquè la trentena de poemes visuals de què donava notícia hagin incubat una enorme llocada que els ha multiplicat per deu a mesura que es remenaven els papers inèdits de l'escriptor. I del nou paquet de prop de tres-cents, l'antòleg n'ha triat una seixantena i els

ha aplegat sota el títol de Sobres.

La raó del títol es documenta en un testimoni de Guillem Viladot, l'any 1981. En un diari lleidatà, i parlant de Reserva d'inquisidors, es referí a una sèrie de poemes visuals que preparava Pedrolo amb el títol de Sobres i que no es publicaren. Només hi ha el dubte que aquest volum de referència no sigui el que més tard sortí amb el nom de Caus a cada cantonada. Tot i això, queda clar que Sobres fou un títol pensat pel mateix Pedrolo: un títol humil i gens estirat, però d'una evident eficàcia. Són sobres en el sentit de restes i material de rebuig que s'aprofita per als "collages" (trossos de diari, papers diversos, cartolines... etc), i són sobres, també, en sentit postal. Sobretot perquè Pedrolo treballà un grapat d'aquests poemes visuals aprofitant les targetes d'invitació a actes culturals que acostumen a tenir la mida de sobre americà.

Aquest model d'invitació oferia a Pedrolo dues possibilitats d'ús complementàries. El tramat i la bona qualitat del paper dels targetons en fan un suport idoni per a treballar-hi amb materials pobres (tinta de rotuladors i bolígrafs fonamentalment), i permet, alhora, aprofitar la part de text que interessa o afegir-n'hi de nou. Per un altre costat, la tarja de convit a un acte literari fa possible una transgressió profunda a l'essència mateixa del tipus de cultura que anuncia. Ras i curt, permet de matar el missatger i convertir la forma en fons, i el significant en significat. Un joc de transgressions, a voltes simbòliques i unes altres reals, on abunden els tics habituals de la literatura pedroliana: el conreu de la ironia, la crítica del poder i una omnipresència de components eròtics. Un erotisme que senyoreja i domina bona part dels poemes en un moviment que tendeix a un ritual de sacralització totèmica del sexe femení.

Un metallenguatge poètic

La poesia visual es defineix a partir d'una interrelació d'imatge i missatge. Es a dir, la mena de metallenguatge poètic dins del qual l'escriptor es mou a l'entorn d'elements ideogramàtics. En els seixanta poemes que ha triat Xavier Garcia és pot resseguir un camí evolutiu que tendeix a prescindir del text per a recolzar-se, de manera creixent, en la força de conjunt de la imatge i en l'harmonia de tots dos components. La progressió és del tot evident quan es comparen les primeres composicions de la mostra amb les darreres del volum. D'entrada, els dibuixos i els gràfics no sembla que tinguin cap altra funció que la de suport, orla estètica i acompanyament d'un text. Paulatinament, però, el lletrisme s'encongeix i assaja de fondre's en el tot del poema visual, en un únic acoblament harmònic fet d'imatge i de paraula. Fet i fet, sempre hi ha tots dos components, plàstica i literatura, encara que només sigui per la presència d'una sola lletra. Només en un cas es frega l'experiència dels límits i el poeta construeix a partir de l'absència del component literari.

En el cas de Manuel de Pedrolo potser no es tracta d'establir comparances ni de posar aquesta obra en paral·lel a les experiències de Joan Brossa, per exemple, o de Guillem Viladot. Potser n'hi ha prou apuntant que, els millors exemples, no desdiuen ni del Brossa més agut i escarnidor, ni del Viladot més mineral i alquímic. Tractant-se de Pedrolo, allò que sembla oportú de remarcar, una vegada més, és l'esforç per assolir la totalitat de veus i de registres, la necessitat de tocar tots els gèneres i de saber fer tots els papers de les auques literàries. Prou que ho deia, a Jordi Coca, en un exercici de lúcida autoironia. L'entrevistador li preguntava què en pensava de Manuel de Pedrolo i l'escriptor responia: Que no té mesura i que escriu com un forassenyat.

Es un foll.

Isidor Cònsul